

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

VÁSÁRTÉR

(RÉSZLET)

***

Nagymama legfiatalabb húga, Bözsi néni Pesten lakott a Majakovszkij utca 40-ben. Ezt, akárcsak asszonynevét, hogy Molnár Istvánnénak hívják, leveleinek címezéséből tudom, melyeket meglehetősen gyakorisággal küldözgetett szeretett nővérének, amíg volt kinek.

– Levél jött. Harsányi Bözsi írt megint, úgy látom – hozta Nagyapa a postástól kapott borítékot, s már a verandán betűzni kezdte az apró, szálkás betűkkel rótt határozott utasítást, hogy Fábián Margit részére, Tiszaújlak, Vásártér, Ugocsa-megye. Hogy Szovjetunió, esetleg Kárpát-Ukrajna vagy Vinohradovói járás? Ugyan már!

– Próbálnék meg egyszer én ilyen címmel feladni egy borítékot, a beszpeka* máris itt volna értem – dohogott apám –, de egy ilyen tudatlan vénasszonyt, aki számára a visszacsatoláskor megállt az idő, a kutya sem ugat meg.

Egyszer aztán valóságos kis csodaként röppent be hozzánk a hír, hogy levelei helyett most maga Harsányi Bözsi látogat haza. Nem kellett szekeret fogadnunk, hogy elibe menjünk a vasútállomásra, nem mi voltunk a vendéglátói. De hova is tettük volna a kis földes szobakonyhában, ahol épp, hogy megfértünk öten? Róza néni, Szilágyi Antiné volt a meghívója, aki a népes Harsányi családban a testvérek sorában rögtön nagyanyám után következett. Tavasz vagy koranyár lehetett, amikor egy szilvakék szövetségstümben beállított, s én nagyon eltáthattam a számat, mert ez a nem túl idős, sudár termetű pesti asszony teljesen más volt, mint az én szerény külsejű, végtelenül egyszerű nagyanyám. Nagymamának egy kicsit nagy volt már a hasa, a házban és a ház körül Szent Györgytől Szent Mihályig mezítláb járt, lába sokszor a tehénganajtól szaglott, s itt-ott foszladozó, sötét szatén ruhájának, mert kisdolgát a kertajtó mögötti trágyadomb szélén csak úgy állva végezte, olykor állott hűgyszaga volt. Ez meg egy ondolált hajú, illatos nőszemély, aki nem is úgy köszön, ahogyan mifelénk szokás. A „Szerusz” helyett azt mondja Nagyapának, hogy „Szevasz,

---

* Beszpeka – a szovjet állambiztonsági szolgálat nem hivatalos, köznyelvi megnevezése.

sógor”, de szeretet azért mégis lehet benne, mert amikor szép kosztümös karjait széttárva átöleli szegényes külsejű testvérét, aki kora szerint akár anyja is lehetne, úgy szorítja magához, mintha már el sem tudná eresztetni, s közben – a szobaajtó mélyedéséből figyelem – szeme sarkában megcsillannak a könnyek. Nagyanyám kapkodva ülőhelyet csinál a mindenfélével telerakott szelnonon, és a vendég táskájából számomra még sosem látott dolgok kerülnek elő: Nagymamának Kék-vörös szappan, Frank kávé és egy sötét alapú flanel ruhaanyag, Nagyapának egy valódi báránybőr kucsma, meg Csongor szivar, s mikor végre engem is észrevesz, leguggol hozzám, előrenyújtott karokkal magához int, jóságosan rám néz, s azt kérdezi:

– Hát te, kié vagy?

Be tudok én már rendesen mutatkozni, rég volt, amikor a nevem iránt érdeklődőnek nyomatékosan tagolva azt feleltem, hogy Fábiján Lázló ifjú Lacika, de most nem a nevemet kérdezték, hanem, hogy kié vagyok. Hát erre mit kell mondani? Eszembe jut, hogy a „Kit szeretsz?” oktalan firtatásával gyakran kihoztak a sodromból, mert amikor azt feleltem, hogy „Anyut is szeretem és aput is”, utána a „Kit szeretsz jobban?” következett, amire az előző válasz helyett most sem mondhattam mást, de ekkor apám azzal kontrázott, hogy anyut mondtam először, biztosan őt szeretem jobban, vagy éppen fordítva, s ilyenkor már valóságosan reszkettem az idegtől. Vajon ez a „Hát te, kié vagy?” nem valami hasonló csapda akar lenni? Már mindegy, ha egyszer azt akarja tudni, hogy kié vagyok, megmondom, hisz én csak azé vagyok, aki a legnagyobb, a legerősebb ebben a házban:

– A Fábíán Lacié.

– No, ha te a Laci fia vagy, akkor neked is hoztam valamit!

S míg bal kezét könnyedén vállamon tartotta, jobbja újra a táska alját kutatta, ahonnan hamarosan nagy darab krumplicukor került elő, de lehet ott még valami, mert addig keresgélt, míg nyitott tenyerén finom mozdulattal egy szép színes, hosszúkás kartondobozt nyújtott felém.

– Vedd csak el, ez is a tied. – mondja szeretettel telve – Tudod, mi ez?

Honnan tudhattam volna, mit rejteget nekem az a csodás kis skatulya, de a lelkem majd kiugrott a helyéről, annyira kótozott a szívem.

– Nem tudom – felelem nagyra nyitott szemekkel, de Bözsi néni már nyitja a dobozát, és tenyerébe fordít belőle egy finom selyempapírba csomagolt súlyos kis tárgyat. Aztán a második csomagolást is kibontja, s felmutat egy fémesen csillogó valamit. Ajkaihoz emeli, de nem nyálazza össze, halkan fújni kezdi, s a kis szerszám szépen zengő hangokat ad.

– Szájharmonika. Vedd el, tanulj meg rajta játszani.

– Kicsi ú még ahhoz, nem kell még ennek flóta – törte szét nagyapám szava máris az ünnepélyesre sikeredett pillanatot.

Ezen én egy csöppet sem csodálkoztam, hozzászóltam már, hogy menten a rádió kapcsolójához nyúlnak, ha komolyzenét jelez a bemozdó. – Nem kell a kopera, van már belőle nyakig – lázadozik az öreg, s nem tudni, hogy most az operamuzsikát utálja igazából, vagy pedig a kooperatívákat, a szovjet típusú kereskedelmi szövetkezeteket, amelyekben kötelezően részvénnyé tettek és rendszeres illetékfizetésre köteleztek minden dolgozót.

Na de ez az ő dolga, az enyém meg az, hogy nekem is megszólaljon ez a drága kis hangszer. Jókorát fújok bele mindjárt a közepén, s még hangosabban szól, mint Bözsi néninek, de tudómból egykettőre kifogy a levegő, s azt úgy akarom pótolni, hogy el sem veszem számtól a flótát. S mit ad Isten, a mély lélegzetre a flóta ugyanazon a helyen magasabb hangot ad, mint az előbb. Ezt elpróbáltam újra és újra, az elején és a végén, s úgy elszórakoztam, hogy már a felnőttek beszélgetése sem igen érdekelt. Elkaptam azért így is egy-egy ismeretlen szót, de valós értelmüket nem tudtam megfejteni, s kérdezni, a nagyok dolgába beleszólni nem lehetett, de nem is volt érdemes. Nem baj, hazajön apu a suszterájából, és megmagyarázza, hogyan dolgozhat Bözsi néni a földalattin, meg hogy mi az a kalauz. Amikor az urát szidja, azt értem, a Gizi néném férje is részeges, de hogy a Pistát nem lehet rendre utasítani, mert a Dobi sofőrje, azt már kevésbé. Ki az a Dobi? De mit is érdekel ez engem, kimegyek inkább az utcára, megmutatom a fiúknak vadonatúj kincsemet.

Jankót vettem észre először, hozzá indultam hát egyre hangosabb flótázással. De egyszer csak elém toppan Ali, az öreg favágó, kerekarcú, málészájú fia, és kikapja kezemből a hangszert. Elkeseredetten állok útjába, nyújtózkodom a flótáért, de hasztalan minden, mert fél méterrel is magasabb nálam. Ali nyugtatni próbál:

– Ne bölgj már, visszaadom, csak megnézem!

S valóban vizsgálgatni kezdi, előbb betűzi, majd olvassa feliratát:

– Ko-hi-nor. Mi az isten ez? Nekem Veltmájszterem vót, az nagyon jó flóta, de ilyet még nem láttam.

S hogy még jobban megvizsgálhassa, bal tenyeréhez ütögetve kiveri belőle a nyálat, ahhoz a nagy szájához emeli, oda s vissza végigfutva rajta fújni kezdi. Ismerős dallam kel szárnyra, s talán már nem is sajnálom tőle annyira. Hát ezzel ilyet is lehet? Aztán jobb tenyerét teljesen ráborítva újra játssza. Így egy kicsit tompább a hangzása, de tenyere nyitogatásával és nyelvvel

cifrázza, s bár a dallam így is ugyanaz, mégis úgy hallom, mintha a háttérben egy másik, mélyebb hangszer is megszólalna. Bologh Böske, meg Elvira ezt énekelték a múltkor: Túl az Óperencián boldogok leszünk... A nagy fiúk – Balogh Feri és Jóska – is tudják, de azok mindenféle hülyeséget kevernek bele. Úgy éneklük, hogy túl az Óperencián róka csüng a fán. Ennél több azonban nem jut eszembe belőle. Ali abbahagyta a muzsikálást, két kezében még egyszer megforgatta, s ahogy dukál, most is kiverte belőle a nyálat.

– Nem rossz, nem rossz. Eladod? – kérdi mélyen a szemembe nézve, talán éppen az alkura való hajlandóságot keresve benne. – Kapsz érte egy fasza bicskát.

S könyökiig zsebébe nyúlva máris elővesz egy kopott kaucsuknyelű, elköszörült pengéjű békanyúzó. Én hevesen rázom a fejem, azt hiszi, keveslem az ellenértéket, s még ráígér két fényes katonagombot. – Ezek tisztí köpenyrül valók – próbálja felszófolni az értéküket, de hiába, én csak a szép új flótámat akarom. Ali azonban tréfás kedvében lehet, mert felém nyújtja, s mire elérném, már vissza is rántja, magasra emeli, aztán újból nyújtja, s engedi, hogy megfogjam, ő azonban erősen tartja, és ismét megpróbál rávenni a cserére.

– Na, adod, vagy nem? Te még úgyse tudsz rajta játszani.

– Nem adom, nem adom, nekem hozta Harsányi Bözsi, add vissza, Ali!

– Jó’ van má’, jó’ van má’, ne bőgj, csak vicceltem – enyhült meg hirtelen a kamasz, s a flótát elengedve már odébb is állt.

Magam is meglepődtem ezen a hirtelen változáson, mert el voltam készülve akár egy hosszabb perlekedésre is. De nicsak! Amott jön apám két barna vályogkenyérrel a hóna alatt. Lábam máris sebességbe kapcsolnak, rohanok elé, hogy elújságojjam: megjött Harsányi Bözsi, és hogy megmutassam neki legújabb kincsemet.

* * *

Ha két kezemmel megfoghatom az asztallap peremét, s egy kissé nyújtózom, már egész jól végiglátok rajta, ám néhány semleges holmin kívül nincs azon most semmi érdekes. Látom azonban a Nagymama hátát, amint a varrógép fölé görnyed. Egy készülő ruha fércelését bontogatja, majd enged, vagy inkább szűkít rajta, újraférceli, az összeadandó részeket a gépfaj papucs alá helyezi, aztán rálép a pedálra. Az öreg, árvízkárosult Singer kellemetlen fémes hangon zakatol. Bizonyára rég nem kapott már gépolajat, de ez most teljesen mellékes, én most sokkal inkább a sorozatok üteme és időtartama közt próbálok valamilyen összefüggést keresni. Arra jöttem rá, hogy egy

hosszabb szakasz összedadásakor sokkal serényebb az alkatrészek munkája. Ez már nem is zakatolás, sokkal inkább kereplés. Nem ta-ta-ta-ta-ta, hanem prrrrr-prrrrr-prrrrr. Erre én jobb lábamat megemelem, lógatni kezdem, akár egy ingát, de sehogy sem tudom ráhangolni a varrógép szopora ritmusára. Annyi baj legyen, lehet itt mással is foglalkozni. Az asztal alatt, a földön szép piros nyelvét lógatva ott hűsöl a Princ kutya, azt is lehet rugdosni egy kicsit. Lábamon – a meleg nyár ellenére – barna pamutharisnyát és magas szárú cipőt viselek, de apró rúgásaimmal így is csak a kutya bundáját borzolom. Okos jószág ez a Princ, olyannyira békés, türelmes, hogy még csak rá sem mordul a haszontalan gyerekre. Beljebb húzódik inkább a habart krumplis fazék felé, amelyet nemrég emelt le a sparról, s hűlni rakott le az asztal alá nagyanyám. De rosszban járó lábam mindenképp a kutya után szeretne nyúlni, s ekkor megakad a merőkanál kilógó szárában. A fedő vészjóslóan csörömpöl, s lábam már el is merült a forró ételben. Visítok, mint a csapdába szorult pocok, hanyatt vágom magam a konyha földjén, szerencsétlenül járt lábammal kétségbeesetten rúgom a levegőt, de az irtózatosságtól így sem lehet szabadulni. A szobából kirohan anyám, aki az éjszakai műszak után még pihenni próbált volna, és csaknem a szíve szakad ki, hogy látja földön vergődő kisfiát. Nagymama is ott topog, forog tehetetlenül, de anyám hamar észbe kap, s már bontogatja, lazítja remegő kézzel a habart ételtől lucskos cipőm fűzőjét. A lábbelitől szabadulva egy pillanatra megkönnyebbülök, talán a fájdalom is csitult egy lehelettel, ám lábfejem sérült felületén a harisnya szinte eggyé vált bőrömmel, amely úgy fordul le a pamuttal együtt, mint megpárolt káposztafejről a levél. Elborzadva tekintek lábfejem eleveire, s a látványtól belém szorul a sírás. Anyám ölbe kap, nagyanyám helyet készít a felére vetett ágyon, s lefektetnek. Pár pillanatig mellém rogyva vígasztalnak, én levegőért kapkodva ikegek, majd Nagymama magához térve a tojásfehérjét emlegeti. Anyám hevesen tiltakozik.

– Isten őrizz! Ezt hűteni kell és fertőtleníteni. Erre gyógyszer kell.

– Te tudod, jányom – tárta szét karját Nagymama –, te tudod. Én csak azt tudom, hogy régen mindig tojásfehérjével gyógyították az égést.

– Az régen vót, most van rá rendes orvosság – érvelt igaza mellett anyám, s egy hideg vízbe mártott, enyhén kifacsart tiszta zsebkendővel körbekerítette sérülésemet.

A hideg zsebkendő négy-öt percig valóban enyhítette a tüzet, de aztán cserélni kellett. Így telt el vagy másfél óra, amikor megszólalt a délelőtti műszak végét jelző gyári kürt.

– Fúj a gyár, mindjárt itthon lesz apád – nézett rám vigasztalóan nagyanyám, s visszaült a géphez, hogy folytassa a félbehagyott varrnivalót.

Jött is apám nemsokára. Megállt fölöttem, a lábamra nézett, s rá se hederített a kézmosáshoz elkészített lavórra, dehogy gondolt ő most az ebédre!

– Megyek a patikába, hozok rá valamit – mondta, s már indult.

– De akkor ne Frid Jakihoz menj, fiam – szólít utána Nagymama –, a nagypatikába inkább, Rojkóhoz, az sokkal többet tud.

Közben hazaérkezett Nagyapa, aki apámtól már értesült a balesetemről. Megállt ő is az ágy előtt, sajnálkozva megsimogatta fejemet, aztán a kredenchez lépett és bekapcsolta a rádiót, amelyből éppen népzenei közvetítettek. Cukrot adnék annak a madárnak – dalolta egy nekem még szokatlanul magas hangú nő. Nagyon szeretem ezt a dalt. Még beszélni sem tudtam, de ha felhangzott a rádióban, szüleim szerint felemelt ujjal figyelmeztettem a jelenlévőket: Ha, madár!

Apám valamilyen sárgás színű, olajos tapintású gyógyszerrel tért vissza és néhány tekercs kötöző tüllel.

– Ezzel kell kengetni naponta kétszer, aztán lazán bepólyálni – adta tovább anyámnak a patikus által javasolt kezelést.

– Eszel, fíjam? – kérdezte Nagymama apámat. – Márta, merjél neki és ebédelj te is. Igaz, hogy beleért a gyerek cipője, de azért csak nem fogjuk a jószág elé önteni?

Nyolc-tíz nap elteltével az én lábam reménység felett kezdett gyógyulni. Az olajos gyógykeverék hatására vékony, fóliaszerű bőr képződött rajta, amely még vöröses volt, ráncos és nagyon érzékeny, de az állandó égető érzés elmúlt, szinte el is feledtem. Már egyedül is leszálltam az ágyról, különösen, ha rám jött a szükség, s elnézték nekem, hogy dolgomat nappal is a házban végezzem el.

– Trónolsz? – kérdezte Nagyapa, amikor látta, hogy gondtalanul hegyelek a nagy fehér kerámia bilin. Mit mondhattam erre? Bőven elég volt egy bólintással jeleznem, de amikor befejeztem, tudtam jól: elvárják tőlem, hogy eltakarítsam magam után, ne a konyhában bűzlődjön tovább. Mellkasomig emelve magamhoz öleltem a nehéz éjjelit, s elindultam vele az ajtón túlra, onnan majd csak tovább mozdítja valaki. Lépés közben, hogy ne feszüljön nagyon az új bőr, kimerevített lábfejjel igyekeztem lépegetni. Ez okozta vesztemet, meg az ormótlanul magas küszöb. Nagyot terültem a gang betonján, a bili darabokra tört, és tartalma a képembe lötyyent. Saját piszkomtól nem annyira undorodtam, de egy éles cserépdarabra esve kihatott a tenyerem, s vérem láttán elborzadva sírni kezdtem. Nagymama

kelletlenül ugyan, de félbehagyta a szabást. – Csak egy percre vegye le rulla az ember a szemit – kezdte a dohogást –, mingyár csinál valami rosszat!

De látva, hogy én már újból megsérültem, megenyhült. Vértől kezemet kevéske vízzel leöblítette, majd egy készülő párnahéj gyolcsából lehasított egy keskeny sávot, s amíg kötözte, így vígasztalt: – Nem kell ezért sírni. Meglátod csak, begyógyul, mire megházasodsz.

Nem telhetett el több egy szűk óránál, amikor a meglazult kötés leesett a kezemről, s mivel a vérzésnek nyoma sem maradt, tudtam a kötelességem, siettem drága jó nagyszülémhez, hogy jelentsek:

– Nagymama, már megházasodtam, már nem fáj!

Nagymama erre a szemüvegét is levette, úgy nézett rám.

– Aztán kit vettél el feleségül? Csak nem Mikola Klárit tán?

Erre a névre, azt hiszem, elpirultam, de nem azért, mintha imponált volna a hallása. Ellenkezőleg: teljes szívemből haragudtam arra a kis buta lányra, aki balesetem előtt nem sokkal utánam jött a kerti vécénkbe, és kéretlenül lehúzta a bugyiját, megmutatta nekem a kis csupasz csúnyáját, és még olyasmit is akart, amit én semmiképpen sem tudtam volna megtenni. Nagymama a közelben kapirgált a zöldséges ágyások között, s bizonyára jól hallotta, hogy mi ott bent min osztozkodunk, ezért célozgat hát, ezért akar most engem azzal a Klárral összehorolni. De ebből nem lesz semmi, se testemnek, se lelkemnek nem kell még a szerető.

Kisántikálok inkább a kapuba vagy a ház előtti gyepre, olyan rég nem jártam már kint. De ni csak, kit látok? Teci mama, a másik nagymama tart felénk. Lassú, imbolygó járással közelít, rövid karikalábai nehezen cipelik alacsony, kövér testét. Amint észrevesz, karjait széttárva csalogat magához: – Gyere csak, drága kis unokám, mit hoztam én neked? Na, ezt én nehezen tudom érteni: ha úgyis hozzánk jön, miért kell nekem elé futnom, ahogyan apám és anyám elé szoktam, de a „mit hoztam én neked” hívószavának hogyan tudna ellenállni egy kisgyerek? Szaladok hát, ő lehajol hozzám, két kézzel megragad, és szájon akar csókolni, amit én nem nagyon szeretek, ezért elfordítanám fejem, de ő az erősebb. Öreg, ráncos száját az enyémre tapasztja, erős, tömzsi nyelvvel ajkaimat szétfeszíti és valami édeset – egy gyufaszálhosszú, ceruzavastagságú, félig elszopott cukorkát présel át a számba. Lehet bármilyen édes és hosszú az a cukorka, s mit bánom én, hogy most a nyála is édesnek tetszik, képtelen semlegesíteni az undort, amit szájamban érzek. Már az is elég utálatos dolog, hogy egyes asszonyok jól megköpködik ruhájuk alját, s azzal törölgetik a gyerek maszatos arcát, de ez aztán mindennek a teteje! Kitérők

másik nagyanyám öleléséből, megyek inkább a fiúkhoz, akik fogócskát játszanak, s útközben messzire köpöm a Teci mama ajándékát. De ezzel még nem vagyok túl a megrázkódtatáson. Összegyűjtök a számban minden lehetséges nyálat, és azt is a nyavalvás cukorkája után köpöm.

* * *

Az este Nagyapa hatalmas görögdinnyét hozott a bulgár kertből, ahová tavasz óta dolgozni jár. Abból a kis nyugdíjból, amit a vasúttól kap, nem sok mindenre futja, hát pótolni kell valamivel. De ott sincs kolbászból a kerítés, alig fizetnek egy normára* valamit. Nem éri meg naponta odajárni – hallom gyakorlat, pedig a dinnye, amit én most kóstolok életemben először, nagyon ízlik nekem. Úgy haladok számmal a keskenyre vágott szeleten, mintha csak a Bözsi nénitől kapott szájharmónikán játszanék – az egyik szélétől a másikig, aztán vissza, annyi csak a különbség, hogy ez nem szól, mert amire szólhatna, a zöld héján kívül nem marad belőle semmi sem. Nagyapa késsel eszi az asztalnál. Először vízszintes vágásokat ejt a dinnyeszelet vörösében, majd azt szakaszolja, végül késhegyre kerülnek a kockák, s onnan a Nagyapa bajsza alá. Nagymama egy háromszög alakú darabot vett a kezébe, s elindul vele a kisszék felé. Szemével evőeszközt keres közben, s megállapodik mindjárt egy élesre kopott evőkanálnál. Előbb a magvakat hártogatja vele, majd azzal váj bele a dinnye húsába.

– Nagymama már lefele nő, hogy a kisszékre ült? – kérdem elcsodálkozva.

– Én már, bizony, egyre lejjebb – feleli, és fejcsóválva nevet.

Jaj, hogy ebbe a ritka idillbe is bele tud rondítani az emberi gyarlóság! A konyha nyitott ablakán a Zsuzsi mama kellemetlen káromgása tör be.

– Gyere ki, Margit, beszédem van veled!

Nagymama családottan hagyja félbe a dinnyeevést, elindul a kapu felé, én meg utána, mert sejtem, hogy valami szokatlan dolognak kellett történnie, de szomszédától jövő hadüzenetre én sem voltam felkészülve.

– Ez a te tyúkod? Ez a te tyúkod? – kérdezi Zsuzsi mama kárörömmel, lassú lépései között le-lehajolva s lábainál fogva a földhöz csapkodva a mi legjobban tojó kendermagosunkat.

Nagymama megdermedt, amint rossz útra tévedt jószágát aléltni látta, s csak hulltak a könnyei tehetetlenül. Erőt vett magán mégis, lehajolt a lába elé vetett tyúkocskához, tenyerébe fektette vérző fejét, s átkozott ellenfelére nézve csak ennyit mondott:

---

* norma - munkaegység

– Ezért aztán kár a templomba járnod, te Szent Ördög!

Nekem se kellett több! Megvan már, hogy csúfoljam a vén banyát! El is kezdtem hát teli torokból:

– Szent Ördög! Szent Ördög!

Erre már a Jakabné unokája, Jankó sem maradhatott tétlen. Lehajolt, felkapott egy célzott dobásra alkalmas lapos követ, s úgy mellbe vágott vele, hogy megtántorodtam, de elegendő kavics volt előttünk is, ezért össze-szedve magam belemarkoltam az aprájába, s szórtam feléjük dühödten, mint vadászpuska a sörétet. Az elmérgesedett hangulat szinte abban a pillanatban kutyáink idegeit is felborzolta. Rövid morgás és acsarkodás után a mi Princ kutyánk nekiugrott a Bársonynak, s a porban hemperegve, egymás bundáját szagatva megnyitották a hirtelen lett háborúság harmadik frontját. Szegény Zsuzsi mama hatalmas súlyánál fogva nem sokáig bírta a hosszadalmas hadviselést, ezért hátat fordított, s ahogyan érkezett, lassú imbolygással hazadöcögött. A béke azonban még odébb volt, mert a szent-ördögözés nagyon a lelkébe marhatott, bizonyára be is írta magát Zsuzsi mama elefántemlékezetébe. Napok múltán, amikor önfeledten ültem a Jakabék lócáján, vállán az elmaradhatatlan nagykendővel előjött az udvarról, s miután alaposan körbenézett, s az utcát elég üresnek találta, megragadta a két fületem, és ültömből felemelt. De emelkedtem én magam is, mert vén, ápolatlan körmei a fülem tövébe mélyedtek, aztán állító helyemből is megemelt vagy kétszer, miközben ezt sziszegte:

– Fogsz még csúfolódní? Fogsz még csúfolódní?

Az égő fájdalom könnyeket kényszerített a szemembe, de ez mind kevés volt ahhoz, hogy megríkasson, mert tisztában voltam vele, hogy rá-szolgáltam a büntetésre, na de ő is a nevére! Elszántan, összeszorított fog-sorral néztem a szeme közé, s mert látta, hogy nem tud velem mit kezdeni, ahogy tartott a levegőben, hirtelen eleresztett. Térdeim összecuklottak, ahogy földet értem, de felpattanva kereket oldottam menten, mint a fogóból szabadult egérke. Este, amikor anyám a lavórba állított, hogy lemossa rólam az egész napos csavargás porát, észrevette mindkét fülem tövén a szakadást. El kellett mondanom, mi történt velem, s ez sokkal megalázóbb volt, mint amikor a vén boszorka karmai között tartott.

De nem telt el három nap sem, Jankóval mi már újra egyek voltunk, hisz a civakodás végén egyikünk sem mondta ki az örök haragot. S ha olykor a sértődés súlyosságára való tekintettel valamelyikünk mégis kilátásba helyezte a fogadkozást, érvényessége alatt legfeljebb az ellenfél ud-

varát, háza táját illet kerülni, esetleg a másik ház előtti felségterületet, különösképpen, ha erre nyomatékos felszólítás történt: az udvarra be ne tedd a lábod! Vagy: mi előttünk meg ne lássalak! Tudtuk ugyanakkor már a tapasztalatból, hogy ezt nem kell komolyan venni. Zsuzsi mama azonban kitartóbb volt ezen a téren. Az ő bocsánatkérésére minden alkalommal a következő úrvacsoráig kellett várni, s amikor bűneitől megtisztultan hazaindult a templomból, első útja hozzánk vezetett, hogy a lelkesítő utasításnak eleget téve terebélyes felsőttestével Nagymamára boruljon, hogy karjai abróncsával szorosán átölelje.

– Az Úristen nekem megbocsátott, mert megbántam a bűneimet. Bocsáss meg, Margit, te is, ha vétettem ellened.

– Én már jó ideje nem haragszom rád, Zsuzsika. Mire jó az? Nekünk itt kell élni továbbra is egymás mellett, végtére is emberek vagyunk.

Nagyapa azonban úgy tért ki minden alkalommal az álszent szomszédasszony ölelése elől, mintha pont abban a pillanatban akadt volna valami fontosabb dolga. Tartani szándékozott talán a haragot? Nem hiszem. Szemérmes volt inkább. Vagy az is lehet, hogy legkisebb porcikája sem vágyott a nagytestű asszonyság ölelésére. S itt jut eszembe a vén Rozmán Tercával való esete, amikor az először csak leült, majd gondolt egyet, s végignyúlt mellette a sezlónon. Úgy ugrott fel az öreg, olyan fürgeséggel – már túl a hetvenen –, mintha csak kigyúlt volna a feje alja. Többek között ezért sem szívleli a vén bábaasszonyt, s én – ötvenöt év távlatából vizsgálva a dolgot – nagyon meg tudom érteni.

Szombat délután anyám megmosdatott, kis fehér inget, kantáros rövidnadrágot adott rám, lábamra magahorgolta, piros bojtos fehér térdzoknit, arra durva disznóbőr szandált húzott, fejemre ugyancsak magahorgolta sapkácskát tett, aztán kézen fogott, s elindult velem a csinált út felé. Ott aztán megindultunk a Városnak nevezett főutcán, helyesebben a sárga kockakövel szegélyezett járdán az acélrolókkal védett patinás üzletsor alatt, s közben a köszönés tudományára oktatott. A felnőtteknek – néniknek, bácsiknak – csókolomot kell köszönni, ne gondolják, hogy még annyit se tudsz – mondta, de ugyanakkor az ő szájából ilyeneket hallottam: Pá, Mancika, pá, Ilike, s közben tenyerével barátságosan intett mindenkinek, az utca túloldalán szembejövőknek pedig egyszerűen csak pát köszönt. Még jó, hogy ez az út is véget ér egyszer, mert olyan kényelmetlen, már-már megalázó ez az állandó köszönetés. Miért kell nekem csókolnom, akit nem is ismerek? A Szent

János kápolnánál a főútról lekanyarodva hamarosan a Hatházra értünk. Ezen a soron lakik Teci mama. De nemcsak ő lakik ott. Ondolált hajával, pirosra festett szájával, félig nyitott pongyolában ott ül az ágyon Magda néni, anyám egyik nővére, meg egy alacsony növésű, sűrű göndör hajú, feje két oldalán messze elálló frizurájú ember, akit Barisz bácsinak kell szólítani. A kis szoba félhomályában émelyítő bűz terjeng: az egyik sarokban bilit látok, s azon velem egykorú kislány ül, akit Álocskának mondanak. A Magda név ismerős nekem, de a másik kettővel nem tudok mit kezdeni. Hamarosan kiderül, hogy Barisz bácsi a nyelvünket sem beszéli, mert Barisz bácsi katonatiszt és orosz. Ezek után magamtól rájövök, hogy a fogásra akasztott fényes gombos egyenruha és kabát válllapjain az arany színű csillagokkal is csak őhozzá tarthat. Nem érzem itt jól magam. Anyám Magda nővérével tereferél, az idegen ember újságot olvas, Teci mama meg a konyhában motrosál a tűzhely előtt. Álocska, miután popsiját megtörölték, homlokára hulló göndör haja alól rám sandít, aztán szégyenlősen húzódik félre egy sarokba.

